Ігор Радченко
канд. пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої школи
та управління Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗРОБКУ НАВЧАЛЬНОГО ТЕЗАУРУСА З ДИСЦИПЛІНИ ТПНПД

Процеси реформування вищої освіти і багатовимірний характер наукового знання в сучасному світі актуалізують потреби систематизації та впорядкування навчального матеріалу. Сучасна парадигма розвитку вищої школи трактує отримання освіти не тільки як оволодіння сумою знань, умінь і навичок, а й як формування здатності/готовності їх застосування в конкретній життєвій і професійній ситуації. Разом з тим, найважливішою методологічною задачею, як і раніше, залишається виявлення основного змістовного ядра досліджуваної дисципліни, а основним методичним завданням - формування у студентів базового рівня знань, умінь і навичок, а також загальнокультурних компетенцій майбутнього фахівця.

Запорукою успішного освоєння будь-якої навчальної дисципліни є оволодіння студентом спеціальнюї науковюї термінологією. Найважливішу роль у цьому процесі відіграє не тільки навчально-методична, а й навчально-довідкова література, різновидом якої є навчальний термінологічний словник, що містить терміни певної навчальної дисципліни (її частини, розділу), галузі знання та їх визначення (роз'яснення).

Стан сучасної вітчизняної науки характеризується не тільки значним зростанням наукових досліджень, але й виробленням нових концептуальних основ наукового знання. Активне накопичення наукової та навчально-методичної інформації підсилює потребу в уточненні і навіть переосмисленні цілого комплексу понять і термінів, що, в свою чергу, актуалізує проблему

впровадження апробованих наукових даних в навчальний процес. Вищевказані причини стали підставою для розробки навчального термінологічного словника з дисципліни «ТПНПД» (тезауруса), призначеного для студентів педагогічних вузів.

Технологія розробки тезауруса включає кілька найважливіших етапів.

1. Створення проекту словника. На першому етапі конструювання навчально-термінологічного словника були сформульовані мета і завдання; визначено його основні типологічні характеристики; виявлені вимоги до вибору термінів (кореляція тематики словника з робочою програмою навчальної дисципліни; відповідність термінів сучасному рівню науки; однаковість форми і стилю викладу); встановлений адресат майбутнього видання.

Термінологічний словник орієнтований на особливу групу читачів - студентів педагогічного вузу, які, в масі своїй, мають посередні базові знання з даної дисципліни.

При проектуванні словника були максимально враховані потреби студентів у додатковій довідкової інформації, що виникають при виконанні самостійної роботи або під час підготовки до поточної (рубіжної) атестації, а також їх рівень початкової компетентності. При роботі над словником ми керувалися двома найважливішими завданнями: об'єднати у виданні «традиційну» наукову термінологію і поняття, що відображають стан сучасного розвитку науки; представити оптимально структурований довідковий матеріал, доступний для розуміння студентам з різним рівнем знань і когнітивними здібностями.

2. Створення словникової картотеки. З метою встановлення тематичних кордонів навчального термінологічного словника були проаналізовані нормативні документи, що визначають тематику і структуру навчального курсу «ТПНПД»; робоча програма навчальної дисципліни. Для формування масиву інформації, виявлення термінів і варіантів їх інтерпретації було визначено комплекс джерел майбутнього навчально-довідкового видання. Зокрема, джерельну базу склали енциклопедичні видання, спеціалізовані та навчальні

словники, навчальні видання, спеціалізована наукова література, інтернетресурси (сайти різних органів влади, громадських організацій).

Тематичне поле словника корелює з проблематикою навчального курсу «ТПНПД». У викладі навчального матеріалу враховуються новітні підходи та досягнення сучасної науки, найважливішим з яких є соціальний підхід. У зв'язку з цим певну частину термінів складають дефініції, пов'язані з історією і методологією сучасної науки.

3. Створення словника. На основі аналізу численної літератури були виявлені терміни, які відображають основну тематику і проблематику курсу «ТПНПД», вироблені умовні позначення.

4. Розробка концепції структури словникової статті. На четвертому етапі була проведена нормалізація лексичних одиниць словника з метою встановлення єдиного порядку запису термінів, визначено типи заголовків і самих статей навчального термінологічного словника.

За формою викладу у виданні представлені два типи словникових статей. Короткі словникові статті містять тільки дефініцію. Статті, присвячені найважливішим термінам, носять енциклопедичний характер. Подібний підхід практикується укладачами багатьох сучасних універсальних та галузевих термінологічних словників. Як зазначає один з провідних фахівців в області лексикографії та термінографії В.В.Дубічінський, «додавання енциклопедичних довідок в словникову статтю сьогодні сприймається як цілком логічна операція з наповнення і досягнення комплексності словника» [3, с. 60].

Сучасна наукова термінографія пред'являє ряд вимог до навчальних термінологічних словників. Вони стосуються структури і тексту словникових статей, які повинні бути адекватні рівню інтелектуальної культури читача, а також просто і зрозуміло оформлені. [1, с.37]. Керуючись цими принципами, ми відмовилися від стилістики оформлення словникових статей, характерних для енциклопедичних видань.

5. Формування масиву термінів та їх дефініцій. На даному етапі була здійснена інтерпретація відібраних даних, складені словникові статті. З метою

виявлення логічних смислових зв'язків між розрізненими термінами була розроблена система перехресних посилань, тому термінологічний словник можна читати двома способами: переходячи від статті до статті в алфавітному порядку або «подорожуючи» за словником, переміщуючись від одного посилання (опорні слова виділені курсивом) до іншого. Таким чином, читач цілком може представити взаємозв'язок термінів у рамках однієї або кількох тем навчального курсу.

6. Перевірка термінів і їх визначень, представлених у проекті словника, на відповідність основним вимогам, позначеним на першому етапі створення навчально-довідкового видання. Проведення експертизи супроводжувалося видаленням з тексту майбутнього словника некоректних дефініцій або самих термінів.

7. Встановлення принципу розташування словникових статей (алфавітний, гніздовий, алфавітно-гніздовий і т.д.). У навчальному термінологічному словнику з дисципліни «ТПНПД» містяться терміни, розташовані в алфавітному порядку за принципом «буква за буквою».

8. Розробка довідкового апарату навчально-термінологічного словника. На даному етапі був упорядкований бібліографічний список, складені предметний та іменний покажчики, додатки. Словник забезпечений списком скорочень.

9. Перевірка навчально-термінологічного словника на повноту і підготовка його до видання. На заключному етапі конструювання словника було проведено попереднє редагування тексту, оформлена система посилань.

Таким чином, підготовлений навчальний термінологічний словник з дисципліни «ТПНПД» (тезаурус) являє собою за способом пояснення слів енциклопедичне видання, за характером описуваних одиниць є термінологічним, за тематичним охопленням - галузевим, за способом упорядкування словника - алфавітним. В даний час словник проходить апробацію в УДПУ.

Список використаних джерел:

1. Андреев В. П., Соломин В. П. Каким должен быть учебный терминологический словарь [Электронный ресурс] // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. 2007. Т. 9. Вып. 46. URL: http://lib.herzen.spb.ru/text/andreev_9_46_38_51.pdf (дата обращения: 02.03.2014).

2. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии (как работать над терминологическим словарем). Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1986. 73 с.

3. Дубичинский В. В. Лексикография русского языка: учеб. пособие. М.: Наука: Флинта, 2008. 432 с.